

Ramunė Kryžauskienė

Keletas štrichų pianisto Eugenijaus Ignatonio portretui (1935–2013)

Šiomet pianistas Eugenijus Ignatonis - atlikėjas, koncertmeisteris, pedagogas, mokslininkas, muzikos kritikas, visuomenės veikėjas – švęstų 90-ąsias gimimo metines. Deja, daugiau nei dešimtmetį profesoriaus tarp mūsų nebėra.... Lig šiol šiltai prisimename jo asmenines savybes - nuoširdumą ir toleranciją, įgimtą inteligentiškumą, reiklumą ne tik studentams, bet ir sau. Savita, ryški ir kūrybinga asmenybė skleidėsi įvairiose gyvenimo ir veiklos sferose, savo šakota ir įvairialype veikla paliko ženklų pėdsaką lietuvių fortepijoninės kultūros raidoje. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje profesorius E. Ignatonis dėstė nuo 1958-ųjų, buvo Pedagogikos katedros vedėjas (1974–1986), Fortepijono ir muzikologijos fakulteto dekanas (1989–1994), ilgametis mokslo ir meno prorektorius (1994–2005). Parengti įgrotų kūrinių įrašai, iškalbingas jo klasę baigusių auklėtinių sąrašas bei paliktos monografijos šiandien leidžia mums nuosekliai prisiminti ir “sukurti” šios talpios asmenybės portretą.

Kalbėdami apie menininko kūrybinį braižą, visuomet aptariame jo ištakas, t.y. pedagogus, pas kuriuos mokėsi atlikėjai, kurie padėjo formuoti individualų atlikėjišką braižą. Ignatonio apsisprendimas vaikystėje mokytis skambinti fortepijonu buvo susietas su pirmąja fortepijono mokytoja Nona Kuprevičiene. Ji, žymaus Kauno konservatorijos profesoriaus Viktoro Ružickio auklėtinė, tiesioginė rusų fortepijoninės mokyklos tradicijų tęsėja. Apie pirmąją pedagogę E. Ignatonis visuomet šiltai atsiliepdavo: „<...> Kuprevičienė turėjo lakią fantaziją, gerą muzikinį skonį, kurį suformavo platus meninis akiratis, įgimta vidinė kultūra ir pedagoginė intuicija. Gal tai jos įtaka, kad aš ir šiuo metu nemėgstu saldumo ir pigumo muzikoje“ (1).

Kita svarbi pedagogė buvo Marija Alšlebonaitė. Jaunajam pianistui ilgam įsiminė kūrinių rengimo metodika, ypač muzikinės formos analizė, vaizdingi platūs meninio konteksto palyginimai, kūrybiškumo ugdyimas: „Man atrodė, kad interpretacijos autorius esu tikrai aš pats. Pergyvenau didžiulį kūrybinį pakilimą. Kaskart vis gilesnė, turiningesnė, ir artimesnė atrodė Beethoveno muzika. O juk mano mintį reikiama linkme neįjuntamai kreipė sumani pedagogės ranka. Interpretacijoje ji siekė pirmiausia logikos ir muzikinės prasmės. Į pagalbą noriai pasitelkdavo siužetą, palyginimą, asociaciją“ (2).

M. Alšlebonaitės vaidmuo tuomet jauno pianisto biografijoje tapo išskirtiniu, ji tiesiogiai paveikė jaunojo menininko asmenybės formavimąsi, paskatino apsispręsti ir eiti muziko keliu. Viena interviu į klausimą kodėl buvo pasirinkta muzika, Ignatonis atsakė: „<...>. Ilgainiui, pasimokius apie dešimt metų, tai – lyg narkotikas... Labai žavėjo aplinka, į kurią įsitraukus neįmanoma jos palikti“ (3).

Trečias pedagogas, toliau brandinės profesinį meistriškumą, stiprinęs pasitikėjimą savo interpretacinėmis nuostatomis buvo legendinė asmenybė – Stasys Vainiūnas. Pedagogas studentams kėlė didžiulį pasitikėjimą - imponavo jo veržli ir produktyvi koncertinė veikla, savita kūrinių interpretavimo stilistika. Šalia fundamentalių J. S. Bacho, L. Beethoveno kūrinių studijų metais Ignatonis daug skambino rusų autorių - A. Skriabino, P. Čaikovskio, S. Rachmaninovo opusų, repertuarą praplėtė XX a. klasikų - S. Prokofjevo, D. Šostokovičiaus, P. Hindmitho, F. Poulenco ir kitų kompozitorių kūriniais.

Išanalizavus E. Ignatonio geneologinį medį matyti, jog per pedagoges N. Kuprevičienę ir M. Alšlebonaitę buvo perimtos rusų pianizmo tradicijos, o S. Vainiūno atlikimo menas kildinamas iš Anos Jesipovos ir Felikso Blumenfeldo pedagogikos, pas kuriuos Peterburge studijavo jo pedagogas Arvydas Daugulas. Tačiau kai kurios estetiškos nuostatos, požiūris į atlikimo meną gali būti siejami ir su Vakarų Europos pianistinio meno tradicijomis, kurios Ignatonį pasiekė per S. Vainiūno studijas pas Emilį von Sauerį.

Savarankiška Ignatonio veikla sutapo su koncertinio gyvenimo aktyvėjimu Lietuvoje. Septintame dešimtmetyje gaivia srove į didžiasias koncertines įsiliejo Maskvos ir Peterburgo konservatorių absolventai: Halina ir Aldona Radvilaitės, Aleksandra Juozapėnaitė, Jurgis Bialobžeskis ir kiti. Jų kūrybines tendencijas įtakojo ilgametės rusų fortepijoninės mokyklos tradicijos ir pedagogų įdiegtos meninės tiesos. Šioje atlikimo meno panoramoje E. Ignatonis atrodė daugiau kaip kamerinio plano pianistas. Tačiau jau tuomet ryškėjo pagrindiniai jo interpretacijų bruožai: iš anksto apgalvotas kūrinio atlikimo planas, racionalus kulminacijų išdėstymas, nuosaiki emocinė raiška, polinkis į objektyviai tikslų kūrinio interpretavimą. Tai natūralu – juk Kauno „Saulės“ gimnazijoje Ignatonį nuolat gyrė už matematinius gebėjimus, aštrų protą, logišką mąstymą.

Kalbant apie Ignatonio kūrinių interpretavimo prigimtį, pravartu pasinaudoti jo paties sukurta atlikėjų klasifikacija. Profesorius įžvelgė bendrąsias šiuolaikines fortepijono meno tendencijas ir pianistus suklasifikavo į penkias grupes: istoriški, tradiciški, romantiški, saloniški ir novatoriški. Manau, jog Ignatonio atlikimo menas artimiausias tradicinei krypčiai: „<...> – kai pianistai sąmoningai ar intuityviai kartoja jau įmanomas interpretacijas, stengiasi nenuvilti nuo vadinamojo kompozitoriaus stiliaus <...>. Tokių daugiausia, nes pianisto pašaukimas – tęsti tradicijas, skambinti anksčiau parašytą muziką“ (4). Tad jo atlikimo menas iš anksto apgalvotas ir išgrynintas, jame nebuvo vietos nepagrįstoms emocijoms, stichiško temperamento ar spontaniškų minčių blyksnių pasireiškimui. Pianistui visuomet rūpėjo kūrinių dramaturgijos logika, reljefiška balsavada, harmoninis, dinaminis planas. Konceptualų pianizmą įtakojo tiek žmogiškoji atlikėjo prigimtis, tiek ir tuometinės atlikimo meno tendencijos.

Ignatonio koncertiniame repertuare vyravo šiuolaikinių Vakarų Europos kompozitorių ir lietuvių autorių kameriniai kūriniai. Savarankiškos koncertinės veiklos pradžioje atlikėjas nemažai skambino B. Bartoko, P. Hindemitho, pradėjo domėtis lietuvių kompozitorių kūryba. Ilgainiui solo veiklą keitė kamerinis muzikavimas. Jis įsiliejo į fortepijoninio trio sudėtį, kuriame griežė smuikininkas Kazimieras Kanišauskas ir violončelininkas Domas Svirskis. Tačiau ryškiausia kūrybinė veikla siejama su smuikininku K. Kanišausku, trukusi ištisus du dešimtmečius. Su šiuo atlikėju buvo parengta daugybė koncertinių programų, įrašytas pluoštas kamerinių opusų – V. Laurušo, B. Kutavičiaus, S. Vainiūno, V. Klovos, J. Gruodžio, M. Noviko, taip pat D. Milhaut, H. Villa-Loboso, P. Plakidžio ir kitų autorių kūriniai. Kurį laiką Ignatonis muzikavo su smuikininkais Petru Kunca bei Paulium Juodišiu, talkino dainininkėmis Irenai Laurušienei, Danguolei Juodikaitytei, Aušrai Liutkutei. Tai skatino nuolatinį profesinį tobulėjimą, stimuliuo įvairaus repertuaro paieškas.

2000 m. kilo mintis grįžti prie solo veiklos. Išsaugota skambinimo aistra ir kūrybinis įkvėpimas, paskatino vėl atsigręžti į A. Skriabino kūrybą. Šis kompozitorius, itin artimas nuo studijų metų, atlikėją ir toliau traukė filosofiniais apmąstymais, tamsių ir šviesių spalvų potėpiais, dramaturgija. Brandos sulaukęs atlikėjas parengė keturis autorinius vakarus, kuriuose skambėjo įvairių Skriabino kūrybos periodų fortepijoniniai opusai. Savo sprendimą surengti monoteminių koncertų ciklą Ignatonis aptarė taip: „Negalima groti klasikos, jeigu nerviniesi, skubi. O Skriabinas „skuba, nervinasi“, tad jis man tinka. Kita vertus, mūsų karta užaugo stipriai veikiama rusų meno, ir kito meno mes nelabai galėjome turėti. <...> Skriabinas apskritai yra tarsi tam tikras „klanas“: arba jam priklausai, arba ne.“(5).

Ignatoniui buvo labai svarbi mokslinė veikla, aprėpusi tiek menotyros klausimų problematiką, tiek ir pianistų rengimo problemas. Menotyros daktaro disertacija, per šešiasdešimt publikuotų straipsnių, keturios monografijos - reikšminga lietuvių fortepijono meno istorijos dalis, kur tyrinėjimo objektu tampa pianizmo raidos dėsningumai, lietuvių kompozitorių kūryba ir stilistikos paieškos, fundamentalios interpretacijos studijos, jaunųjų pianistų rengimo klausimai ir kt. Reikšmingi ir Muzikos bei Lietuvos visuotinei enciklopedijai pateikti straipsniai, fiksuojantys konkrečius gyvenimo faktus.

Perimdamas milžiniškais tempais didėjančią informaciją, šiame siauros specializacijos amžiuje jis nevaržė asmeninių interesų rato, visur suspėdavo, asmeniškai dalyvaudavo, atsiliepdavo į aktualius muzikinio gyvenimo įvykius. E. Ignatonis jautriai globojo besiformuojantį jaunąjį talentą, nuolat domėjosi jo menine pažanga, interpretacinio braižo evoliucija. Jo kritikos darbuose buvo galima jausti padrąšinimą, gerųjų savybių išskleidimą. E. Ignatonio mokslo darbai atvėrė

tolimesnes tyrinėjimo perspektyvas, naujas mokslines įžvalgas, paskatino ir kitus atlikėjus įsilieti į mokslinę veiklą, įvairiausiai analizuoti aktualius fortepijoninės kultūros klausimus.

Visą gyvenimą uoliai lankęs koncertus ir klausęsis muzikos įrašų, paskutinįjį gyvenimo dešimtmetį profesorius tapo tikru įrašų kolekcininku. Jis itin mėgo Sviatoslavą Richterį, kurio skambinime nuolat įžvelgdavo vis naujus, anksčiau nepastebėtus dalykus, taip pat puikų J. S. Bacho interpretuotoją Glenną Gouldą ir Vladimirą Sofronickį, kurio „Skriabinas vis dar nepasiekiamas“. Iš lietuvių pianistų labiausiai vertino „Petrą Geniušą ir Andrių Žlabį. Kiekvienas jų koncertas – naujas meninis atradimas, pianistinė puota“ (6).

Tačiau ši ryški, spalvinga asmenybė taip pat vertino tylą, asmeninių apmąstymų teikiamus prioritetus: „geriau rinktis ne minkštą krėslą prie televizoriaus, bet kietą kėdę prie stalo ar instrumento“(7). Visą gyvenimą paskyręs tobulėjimui paskutiniame savo interviu profesorius Ignatonis teigė: „<...> mokausi (bent jau stengiuosi mokytis) iš visų – ypač iš jaunimo. Kiekvienas mokinyš buvo ir yra mano mokytojas. Ypač didėjęs metų atstumui, artėja abipusio supratimo galimybė“(6).

Prof. Stasio Vainiūno klasės studentai

E. Ignatonis po A. Skriabino kūrinių koncerto

Fortepijoninis trio

Panaudota literatūra:

1. Drąsutienė L. Fortepijono metodikos tradicijos ir dabartis. V., 2004, p. 19.
2. Aleknaitė-Abramikienė V. Keletas štrichų lietuvių pianistės ir pedagogės M. Alšlėbėnaitės portretui.// Pianistinio interpretacijos meno klausimai Lietuvoje (Sud. K. Grybauskas). V., 1982, p.65
3. Zubavičiūtė T. Eugenijus Ignatonis: Žmonės – jie nuostabūs...// Pianistas, 2007 gruodis, p.3.
4. Ignatonis E. XXI a. pianistai: klasifikacijos metmenys// Meno ir žmogaus sąveika: kūryba, interpretacija, pedagogika. V., 2004, p.137.
5. Vilimaitė R. Apie konkursus, Skriabiną ir kitką. Pokalbis su profesoriumi Eugenijumi Ignatoniū, skirtas LMTA 75 metų sukakčiai. 7 meno dienos. 2008 balandžio 18 d., Nr. 16 (798), p. 3.
6. Ligeikaitė L. Variacijos vieno profesoriaus tema // Literatūra ir menas, 2010 gegužės 28, p. 9.
7. Ignatonis E. Pianisto studijų įvadas. V., 1991, p. 93.